

L 81
(1-4)
m. 81

BESTLASTE NOORTEMEESTE KRISTLIK ÜHING ROOTSIS.

=====
KFUM för Estlandare i Sverige + YMCA for Estonians in Sweden
Birger Jarls gatan 35, Stockholm.

Loenguteseeria Nr.3
Loeng Nr. 7. (Üldklubidele ja õpperingidele)

XX
* MAAILMAVAADE, MILLEST OLENEB INIMKONNA TULEVIK *
XX

Sissejuhatus ristiusu põhiprobleemidesse.

ENMKÜ peasekretär mag. Rud. Kiviranna.

I. Ristiusk ja praegune maailma olukord.

Maailm on ka nii mõnigi kord varem oma pika ajaloo jooksul labistunud mitmetest rasketest kriisidest. Kuid ei ole kahtlust, et see, mille keskel me praegu seisame, on üks kõige raskemaid ja otsustavamaid. On neid, kes kalduvad arvama, et praegune kohutav kriis ajajärk ei ole midagi muud, kui sissejuhatus suurele lõpukatastroofile. Onr aske ütelda, kas õigus on nendel, kes vastavad tulevikku kõige tumedamate pessimismi prillide või nendel, kes ei kset laostumist siiski suudavad säilitada optimistliku hoiaku. Igatahes üks on kindel ja nimelt: see on praeguse tunni ülesanne mitte ainult jälgida sündmuste kaiku, vaid selgitada mis sugusel võitlusrindel seisame meie ise keset seda hiiglaslikku maailmavaadete vastolu?

Ei tarvitse olla spetsialist filosoofiliste ja maailmavaadetele probleemide alal, et leida kus ja milles peitub praeguse olukorra tulipunkt.

Aastatepikused kannatused on küll olnud sageli murdumiseni rasked. kuid nad on siiski omanud selle positiivse külje, et nad on avanud silmi naga oma, mis on tähtis üksikute inimeste, rahvaste ja inimkonna elus.

Mitte asjatult ei ole paljud lääne-demokraatiate suured juhtivad isiksused valjendanud selgesõnaliselt, et kui kord praegusest kaotilisest olukorrast veel kord kasvab välja elu, mida on mõtet ja väärtust elada, siis ON SEE VÕIMALIK ÜKSNES SELLE LÄBI, ET ELU KÕIKIDEL TEMA ALALDEL E HITATAKSE ÜLES RISTIUSU PÕHIALUSTELE. Nendele põhialustele, millel õhtumaine kultuur on püsinud läbi aastatuhandete, ja mis moodustavad ~~xxxi~~ selle vaimse ja moraalse selgroo.

Missugused on siis aga need põhimõtted, millel on nii suur ja otsustav tähendus, mitte ainult üksikute rahvaste, vaid kogu inimkonna tuleviku suhtes? Mis on siis õieti ristiusk? Sellele ulatuslikule küsimusele tahaksime leida vastust alljärgnevas, käsitledes üksikute peatükkide ja loengute kaupa ristiusu põhiprobleeme.

II. Mis on ristiusk?

Mis ristiusk oli ja tähendab, selgub võib olla kõige kujukamalt ja drastilisemalt kui vaadelda elu väljaspool ristiusu piirkonda või seal, kus ristiusk poliitiliste võimutegurite poolt on radikaalselt kõrvaldatud.

Kultuuriline inimkond ei arvesta mitte asjatult oma aega alates Kristuse sünnist. Kristuse isik, elu ja õpetus moodustavad niisuguse sügavasse tungiva löike inimkonna ajaloo, et põhjendatud kogu ajaloo jagamine kahe suurde erinevasse löiku: aeg enne Kristuse sündi ja aeg peale Kristust, viiks liiga kaugele lühikese käsitluse raames analüüsida üksikasjalisemalt noid vahesid, mis teravalt lahutavad mõlemad ajastuid. Küll aga ei saa jätta mainimata, et suur osa sellest, mida meie oma elus peame kõige väärtuslikumaks, on lahutamatu ühendus es Kristusega. Meenutagem siinkohal vaid ristiusut väljakasvanud arusaamist iga inimese hinge lõpmatust väärtusest, ilma milleta paratamatult kogu meie kultuur selle paremikus peaks samuti väimse ja kõlbla allakäimise teed. Tavaliselt ei olda teadlik kui suur osa meie elukäsitlusest, meie suhtumisest kaasinimestesse, töösse, rahvaarvatesse ja vaimsetesse väärtustesse oma tuumalt ja paremikult on kristlik. Kui siis kui üks või teine on kaotanud lähemed sidemed ristiusu põhialliketega.

Sügav male vaatlejale ei saa jääda tahtlepanematuks, kuidas kogu meie kultuur selle kõige tahtsamal avaldustes on nii tihedalt läbi põimitud ristiusu elementidega, et nende kõrvaldamine tähendaks kogu kultuur-ehituse lammutamist. Mis jääks näiteks järele suurest välismaisest aastasadade kõige paremaid kunstiteoseid katkevast muuseumist, kui sealt tahetakse kõrvaldada kõikide kristlikkude kunstnike teosed ja kogu see osa kunstilisest loomingust, mis oma aine või idee poolest on seoses Piibli ja Kristusega? Ei ole vist kahtlust, et suurem osa tolle muuseumi kõige väärtuslikumatest teostest peaks siis kuuluma kõrvaldamisele. Igatahes ei saaks seal olla paika Leonardo da Vinci, Michelangelo, Rembrandti ja lõnedamatult paljude suurte kunstnike kõige parematel teostel. Või mis jääks järele muusikast kui see osa, mis Beethoveni, Bachi, Haydeni jt loomingust on ühenduses usuga, kuuluks kõrvaldamisele? Kirjanduse maailmas ei oleks siis mitte ainult kõik Dostojevsky teosed määratud kõrvaldamisele, vaid kaaluv osa sellest, mida maailmakirjanduses ajalugu tunneb oma sügavamate teostena.

Missugused tagajärjed ristiusu kõrvaldamisel tegelikult on, see selgub meile veel palju kujukamalt seal, kus meie astime üksikisikute ja rahvaste elu valdkonda. Kui varemadel aegadel võis olla inimesi, kes püüdsid väita, et ristiusk ei oma üksikute isikute ja rahvaste elule suuremat

ühendust, siis on peale tpea suurt ~~ristiusk~~ ^{usuvastast} eksperimenti idas saanud miljonitele vaieldamatult selgeks, et kõrvaldada ristiusk tähendab purustada ühe rahva hingest kõik see, mis on väärtuslik. Ateistlik Ida-eksperiment, mida totalitaarne riik kõigi oma võimuvahenditega süstemaatiliselt on teostanud, kõneleb selget keelt sellest, kui lähedal inimeseks olemine selle sõna sügavamas mõttes on seotud ristiusuga. Üksnes tahtlikult pimedad keelduvad nägemast, et ristiusu kõrvaldamine tähendab ühtlasi kõigi ka primitiivsemate inimõiguste ja vabaduste kõrvaldamist.

Kaasaaja inimkond on asetatud suure otsustava valiku ette, kas ristiusk või ateism? Kas Kristus või kaos? Selle otsustamise ees ei seisa mitte ainult need, kes vastutusriikastel kohtadel täidavad riikliku ja kultuurilise elu ülesandeid, vaid selles küsimuses tuleb eranditult igal inimesel isiklikult langetada oma otsus. Maailmavaadete hiiglaslikus heitluses ei saa keegi jääda erapooletuks pealtvaatajaks. Selles võitluses, millest valjakasvab maailma ja meie endi tulevik, on igüks, kes seda teab, või mitte - rindevõitleja. Ta kas kannab ja kindlustab üht rinnet, või seisab teise rinde teenistuses. Sõna: kes ei ole minu poolt - see on minu vastu, on keset aja suursündmusi saanud erilise aktuaalsuse.

On põhjust, et meie igüks enda ^{lt} kõige suurema tõsidusega küsiksime, missugust rinnet esildan ja soodustan mina oma mõtteviisiga, oma sõnade ja tegude ja kogu oma isikuga?

Sellele küsimusele vastuse leidmiseks on tarvis tunda lähemalt mõlemaid rindeid. On selge: paljude valusate isiklikkude kogemuste põhjal me tunneme võrdlemisi hästi tolle vastarinde põhijooni, mis ühvardab mitte ainult meie isiklikku ja rahvuslikku olemasolu, vaid mille kohta paavst õigusega on ütelnud, et ta on kultuuri ja rahu vaenlane Nr.1.

Kuidas on aga lugu Kristuse rindega ja selle tundmisega? Ma kardan, et see on paljudes kohtades nõrk ja lünklik. Õhtumaise kultuuri piirkonna inimesele oli ristiusk saanud nii endastmõistetavaks, et selle olemasolu tunnetati sama vähe, kui tunnetatakse ilusatel suvepäevadel päikese-paiste väärtust. Alles nüüd, kus ristiusu-vastane offensiiv on tunginud nii kaugele, märgatakse, kui võrd hooletusse oli jätetud elu ja kultuuri kandvad põhialused.

Õhtlik olukord aga ei too mitte ainult selgust, vaid äratav ka olemasolevad jõutagavarad. Õhtumaine kultuur tunnetab nüüd radikaalse selgusega, et ristiusu, kristliku maailmavaate küsimus on tema oma ja kogu inimkonna

in ja surma suurküsimus.

Miljonid inimesed on seepärast paljudes maades energiliselt tegevuses et tundma õppida ristiusu põhialuseid, nõid kandvaid müüre ja sambaid, millele üksnes on võimalik rajada üksikisikute ja rahvaste väärtuslikku elu.

III. Ristiusu põhialus.

Ristiusk ehk kristlik maailmavaade on lahutamatus seoses Jeesuse Kristuse elu, ^{ta}isiku ja õpetusega. Ristiusu tsentrumiks ja põhialuseks on Kristus nii nagu meie vastu astub evangeeliumi kuulutusele põhjeneva kristliku kiriku õpetuses ja teos.

Kui meie tahame tundma õppida, mis kristlik maailmavaade tõeliselt on ja tähendab, siis on sellele eelduseks nende ürituste põhjalikum tundmine mis meile ajalooliselt vahendavad Kristuse isikut ja õpetust. Need ürikud on koondatud raamatusse, mis kannab Piiblinimetust ja mis läbi ajaloo käigu on ja jääb ristiusu põhjanevaks ja mõõduandvaks algallikaks ja normiks

Ristiusu põhialuste tundmaõppimine eeldab nii siis kõigepealt tema põhiüriku - Piibli - lähedamat tundmist.

Me algaksime, nii siis, ristiusu põhiprobleemide vaatlust kõige pealt sellega, et meie pisut lähemalt tutvuneksime Piibli - kui Raamatute Raamatuga. Nimetus Raamatute Raamat tähendab: tähtsaim kõikidest raamatutest. Selline väide kutsub muidugi välja nii mõningadki vastuvaidlused, kuidas ja missuguse õigusega võidakse ühe kaugest minevikust päritoleva raamatu kohta ütelda, et ta on tähtsaim kõigist nendest miljonitest raamatutest, mis on kirjutatud inimkonna ajaloo jooksul.

Vaidlused usulisete küsimuste üle - nii nagu kogemused sellest kõnelevad on sageli viljatud. Vaidlused seisavad ju tavaliselt selles, et mõlemad pooled katuvadki kaitsta oma seisukohta ja ei tunne erilist huvi selle vastu, missuguseid tõe momente sisaldab vastaspoole seisukoht. Seepärast on parem usulisi küsimusi vaadeldes ja käsitledes mitte laskuda viljatute vaidluste pinnaile, vaid vaadelda kainelt ja asjalikult tõsiasi nii nagu nad on. Sellel teel on kõige paremaid eeldusi tõe avastamiseks. Missugused on siis need tõsiasjad, millele rajaneb veendumus, et Piibel on tõepoolest tähtsaim, vajalikem ja väärtuslikem kõigist raamatutest?

Raamatute väärtuse mõõtmiseks on mõningaid lihtsaid mõõdupuid, mida siinkohal tahaksime rakendada Piibli suhtes:

1. Aeg mõistab kohut raamatute ja maailmavaadete üle, üksnes see mis tõeliselt väärtuslik püsib läbi sajandite vooluse. Tuhanded raamatud, mida kord kirjutatud ja loetud, on juba ammugi mattunud unustuse tolmu. Ka suurte kir-

janike loominguist on vaid üksikud teosed, mis ei vanane, mida ikka jälle-
gi uuesti loetakse ja mis selliselt nn. surematute teostena moodustavad
ühe osa inimkonna vaimsest varasalvest. Kui meie selle esimese mõõdupuuga
lähene Piiblile - siis selgub meile, et vaatamata aastatuhandete mõõdu-
misele ei ole uruustuse rütm suutnud mätta seda raamatut, mis kuulub oma
ealt inimkonna kõige vanemate raamatute hulka. On ju Piibli vanimad osad
parit ajast 1000 a. enne Kristust. Tema kõige nooremate osade vanadus on
peaaegu 2000 a. kui palju raamatuid on kirjutatud selle aja jooksul ja
kui vähe on sellest säilinud! Need on üksikud harvad teosed, mille vanadus
on 1000 või 500 või ka vähem sajandeid, ja mida tänapäeval sama huvi ja
sama vaimse rikastumisega loetakse, kui ajal, mil nad ilmusid. Kirjanduse
ajalugu tunneb üksikuid iidseid kiv tahvleid tunnistustega aastatuhandete
eest elanud inimeste loominguist. Kreeka rikkalikust literatuurist on van-
nemise seadust brotsinud mõningad üksikud lugulaulud ja tragöödiad. Kõiki
neid inimkonna vaimse loomingu tippsaavutusi on kogutud, uuritud ja võrrel-
dud. Ükski nendest ei küüni Piibli kui Raamatute Raamatu vaimse, usulise,
psühholoogilise ja eetilise sügavuseni.

Või tunneme hilisemate sajandite või ka sajaja loominguist midagi, mida
oleks võimalik kõrvutada Piibliga? Ühes seltskonnas tehti huvitav katse.
Kõigile kohalolijatele jaotati tükike puhast paberit ja paluti sinna mär-
kida viis raamatut, mida keegi endaga kaasa võtaks kui tal tuleks asuda
pikemaks ajaks ühele üksikule saarele. Sedelid kxx täideti ja korjati kok-
ku. Raamatud, mis olid märgitud, olid väga erinevad ja peegeldasid osa-
võtjate erinevaid maailmavaateid ja huve. Siis aga tegi üks osavõtjatest
ettepaneku korrata sama katset aga selle vahega, et sedelile võib märkida
ainult üks raamat. Mõtlemise aeg venis palju pikemale kui eelmisel korral.
See ei olnud sugugi mitte kerge ülesanne tuhandete raamatute hulgast val-
javalida üks ainus, et seda kaasa võtta täieliselt üksildusesse. Kui viimaks
lehed olid täidetud ja katse kokkuvõtte tehti, siis selgus üllatav tõsiasi.
Vaatamata sellele, et lehtede täitjad olid väga erinevate elukäsitluste
ja maailmavaadete inimesed ja kuulusid mitmetesse elukutsesse, siiski
olid nad eranditult märkinud ainsaks kasavõetavaks raamatuks - Piibli.
(See katse teostati muidugi vabal demokraatlikul maal, kus ristiusk takis-
tamatult oma tegevust võib arendada. Vastav katse mõnel diktatuuri maal
oleks muidugi annud teistsuguseid tulemusi).

Kuulsast Inglise kirjanikust Walter Scottist jutustatakse, et kui ta
ta lamas oma surivoodil, ta hüüdis järsku: "Tooge mulle raamat!" Kui haige-
voodi rutanud omaksed küsivad, misuugust raamatut ta oma suusest raamatu-

kogust soovib, siis oli kirjanik imestunud sellise küsimuse üle, sest ta eeldas, et need kes hoolitsevatena tema läheduses viibisid ometi teadsid, mis raamatus on too ainus raamat, mida sellises olukorras veel loetakse.

Või kas näiteks oleks võimalik võtta mõni tuntud kõrgeväärtuslik ilukirjanduse teos lohutuseks kassa haigla saali, kus on pa arkümmend selgroo- ja südamehaigustega noort meest? Kas ei ole ka seal nagu paljudes muudes kohtades, kus me seisame silma silma vastu elu kannustuste, välude ja mõistatustega, Piibel talleks ainsaks raamatuks, mis meid aidata suudab.

Nõnda on Piibel rännanud vananemalt läbi aastatuhandete ja kannatajad otsivad ja otsivad inimesed on kummutanud tema, kui otsekui allika kohale, mis ilial ei ole osutunud tühjaks.

2. Teiseks Piibli väärtuse mõõdupuuku on tema tõlgete arv. Kirjanduse maailmas on see normaalselt nõnda, et üksnes see, mis sügavama väärtusega, leiab tee paljudesse keeltesse tõlgituna rahvaste ühisvaranduseks olemisele. Muidugi tõlgitakse ka vahel paljudesse keeltesse tühiselt, mitteaegilistele ajavahetustele, kuid see ei takista käsitlemast tõlgete arvu, kui ühte teatud fakti vastava teose vaimsest kvaliteetist ja väärtusest. Kui omal ajal iseseisvas Eestis mõne meie suure kirjaniku teost tõlgi nelja või viide võõrkeelde, siis tähendas see ühe väikese rahva kirjandusele suurt menu ja ka tunnustust. Maailmakirjanduse suurteoseid on ilmunud mitmekümnetes keeltes. Kuidas on aga lugu Piibliga. Kui suur on Piibli tõlgete arv? Vastus sellele küsimusele tähendab olla asetatud ühe tõsiasjate, mis isegi neid, kes muidu Piiblist vahe hoolivad, üllatab ja sunnib teatud järelemõtlemisele. Piibli tõlgete arv on nimelt nii suur, et ta ületab ka kõige julgemate oletuste piiri. Piibel ja ta osad on ilmunud rohkem kui 1000 erikeeles! See on levik, milleni ei ole küündinud ega küni ka ükski raamat. See on massiivne tõsiasi sellest, et Piibel on tõepoolest Raamatute Raamat, ka selles mõttes, et ta on raamat kogu inimkonnale.

Piibel on nii siis juba nende kahe fakti põhjal raamat, mis ulatub üle aegade ja üle inimlikest omapärasustist ja vastoludest tekitatud piiride.

3. Tõsiasju Piibli, kui Raamatute Raamatu kohta võiks loendada õige mitmeid. Lisatagu siinkohal kahele eelnenud faktile ka veel kolmas, ja nimelt: normaalse kirjandusliku maitse juures on võimalik korduvalt ligeda üksnes neid teoseid, mis on tõeliselt väärtuslikud. Me kõik tunneme nõhin-gaid raamatuid, mida me oleme lugenud korduvalt ja mis uuestilugemise juures meile üllatuslikult avavad uusi perspektiive, uusi rikkusi ja sügavusi, mida meie eelmisel lugemisel tähele ei pannud. Kuidas on lood selles mõttes

